

Bakalářská práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

Filosof jako vzor člověka.

Platónský Sókratés

Vedoucí práce: doc. Jakub Sirovátka, Dr. phil.

Autor práce: Simona Pokorná

Studijní obor: Filosofie a religionistika

Forma studia: prezenční

Ročník: 3.

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma „Filosof jako vzor člověka. Platónský Sókratés“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích .....(datum) .....

(podpis)

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Jakobovi Sirovátkovi, Dr. phil. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

ÚVOD	7
1. OKOLNOSTI VZNIKU PLATÓNOVA DÍLA	9
1.1. Athénská společnost v 5. a 4. století před naším letopočtem	9
1.2. Sókratés	10
1.3. Platón	12
1.4. Platónovo dílo	12
2. PLATÓNŮV DVOJÍ SVĚT	14
2.1. Platónova představa o duši	14
2.2. Nesmrtelnost duše	15
2.3. Teorie rozpomínání (anamnézy)	16
2.4. Platónův dvojitý svět v dialogu „Ústava“	16
2.4.1. Podobenství o slunci	17
2.4.2. Podobenství o úsečce	18
2.4.3. Podobenství o jeskyni	19
2.5. Podobenství o vozatajovi	20
2.6. Platónův dvojitý svět v dialozích Timaios a Kritiás	20
4.1.1. Platónovo poselství v dialogu Kritias	21
3. DALŠÍ PLATÓNOVY ÚVAHY O FILOSOFOVI JAKO VZORU ČLOVĚKA	23
3.1. Člověk a vlastnosti bohů	24

3.2.	Sókratovo tázání	24
3.3.	Platónův Sókratés o ideji dobra	25
3.4.	Platónův Sókratés o zbožnosti	26
3.5.	Platónův Sókratés o ideji krásy	27
3.5.1.	Dialog Symposion	27
3.5.2.	Idea krásy v dialogu Hippias Větší	29
3.5.3.	Idea krásy v dialogu Faidros	29
3.6.	Platónův Sókratés o zlu	30
3.7.	Platónův Sókratés o smrti	31
3.8.	Platónův výklad lidské existence pod zorným úhlem věčnosti	32
3.9.	Platónův Sókratés o spravedlnosti a o správě obce	33
ZÁVĚR		35
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		37
ABSTRAKT		40
ABSTRACT		41

ÚVOD

Téma „Filosof jako vzor člověka – Platónský Sókratés“ je fascinující už tím, že myšlenky staré přes dva tisíce let jsou dodnes aktuální. Je třeba si uvědomit, že tyto myšlenky byly napsány více, než 350 let před narozením Ježíše Krista, tj. skoro čtyři sta let před sepsáním biblického Nového zákona.

Platónovy názory mají svůj základ v myšlenkách jeho učitele – Sókrata. Platón pak tyto názory ve svých dílech formuloval jako Sókratovy názory. Obecně se proto hovoří o Platónském Sókratovi.

Cílem bakalářské práce je zkoumání toho, jak Platónský Sókratés definuje pojmy, které považuje za zásadní pro lidský život, např. spravedlnost, morálka, zbožnost, krása. Mimoto se práce věnuje i Sókratovu vztahu k smrti. Zkoumán byl zejména Platónův názor, že složitosti světa a otázkám souvisejícím se správou obce nejlépe rozumí filosof.

V první kapitole je provedeno stručné seznámení s okolnostmi vzniku Platónových textů a jsou představeny osobnosti Sókrata a Platóna. V druhé kapitole je popsán Platónův dvojitý svět, sókratovská teorie rozpominání, Sókratova a Platónova metoda zkoumání pojmů a vyhledávání definic – dialektika, nejznámější Platónova podobenství a Platónův odkaz vyplývající z dialogu *Kritias*. V další kapitole jsou pak na základě Platónových textů a s přihlédnutím ke stanovisku českých i zahraničních badatelů popsány Platónovy názory na zbožnost, dobro, krásu, lásku, zlo, smrt, nesmrtelnost, správu obce, spravedlnost.

Při zpracování práce byly především prostudovány:

- okolnosti vzniku Platónových textů,
- biografie Sókrata a Platóna,
- Platónovy texty,

- stanoviska filosofů zabývajících se problematikou Platónových textů a
- další odborná literatura.

Základním zdrojem, o který se práce opírá, tedy jsou Platónovy texty, zejména dialog *Ústava*, ale i dialogy *Euthyfrón*, *Faidón*, *Faidros*, *Gorgias*, *Hippias Větší*, *Symposion a další*.

K názoru těch badatelů, kteří Platóna viděli z jiného úhlu pohledu, než je zaměření této práce, např. k názorům Karla Raimunda Poppera, uveřejněným v jeho díle *Otevřená společnost a její nepřítelé*, nebo k některým názorům Hannah Arendtové či Paula Johnsona nebylo přihlédnuto.

Přínosné naopak byly názory Josefa Piepera a samozřejmě i názory českých autorů (J. Patočka, J. Jinek, Š. Špinka, V. Němec a další.).

Shrnutí zjištěných poznatků a úvah je uvedeno v závěru práce.

Při závěrečné redakci této bakalářské práce již nebyl přístup k další odborné literatuře, protože 12. 3. 2020 byl vládou ČR vyhlášen nouzový stav a byly uzavřeny knihovny.

V práci je používán řecký text v Burnetově vydání a český překlad Františka Novotného. Odkazy na Platónův text jsou číslovány dle zavedeného způsobu odkazů na stránky řeckého textu.

OKOLNOSTI VZNIKU PLATÓNOVA DÍLA

Athénská společnost v 5. a 4. století před naším letopočtem

Starověké Řecko se skládalo z městských států (obcí), které mezi sebou soutěžily, ale i bojovaly. Někdy mezi sebou bojovaly i mocenské skupiny uvnitř jedné obce.

V roce 594 před naším letopočtem byl vládcem Athén zvolen básník Solón (asi 635–555 př. n. l.) s plnou mocí pro vypracování nové ústavy a zákonů. Zrušil otroctví za dluhy, rozdělil svobodné občany do čtyř tříd podle majetku a přiznal jim odstupňovaná práva. Posílil moc lidového shromáždění a zavedl přezkoumatelnost každého úředního rozhodnutí před soudem.¹ Solónův odkaz byl zřejmě inspirací pro některé myšlenky Platónova Sókrata, zejména myšlenky týkající se ústavy a zákonů; zdá se však, že zdrženlivý Solón byl v otázce uspořádání společnosti realističtější než Platón.²

Od 6. do 3. století před naším letopočtem byly Athény nejvýznamnějším z řeckých městských států. Žili zde slavní filosofové, zejména Sókratés, Platón, Aristotelés. Athény byly velké město, které mělo asi 20 000 athénských občanů a asi 200 000 lidí jiné kategorie, od otroků po metoiky, což byli svobodní lidé, kteří pocházeli z jiných řeckých obcí.³

Thorsten Paprotny uvádí, že ve starém Řecku ženy nebyly rovnoprávnými partnerkami, spíše překážkami, které svými svody odpoutávaly muže od vzdělání.⁴ K tomu je však třeba poznamenat, že toto tvrzení by zasluhovalo hlubší zkoumání,

---

¹ VERNANT, Jean-Pierre. *Počátky řeckého myšlení*, str. 64, 65.

² Srov. CAHILL THOMAS: *Plavby po tmavě vínovém moři, Historie a význam řecké kultury*, str. 186.

³ DE CRESCENZO, Luciano. *Příběhy starší řecké filozofie: Pythagoras, Herakleitos a ti druzí*, str. 10.

⁴ Tamtéž.

protože např. v dialogu Symposion jsou Platónovým Sókratem tlumočeny názory kněžky či vědmy Diotimy z Mantineie (město v řecké Arkádii uprostřed Peloponéského poloostrova).

Pro pochopení některých pasáží Platónova díla je třeba vědět, že v antickém Řecku byly rozšířené důvěrné vztahy mezi zralými muži a pohlavně dospělými chlapci, které měly za cíl z chlapců vychovat vzorné občany a vojáky.⁵

Sókratés

Sókratés byl klasický řecký (aténský) filosof, jeden ze zakladatelů evropské etické tradice myšlení. Britský historik Paul Johnson o něm napsal, že Sókratés byl výhradně morální filosof.⁶

Sókratovy názory, resp. jeho přístup k řešení filosofických otázek, byly natolik revoluční, že předchozí generace řeckých filosofů jsou nazývány předsókratici, také předsókratovci.

Sókratés (někdy se také uvádí jako Sokrates), se narodil v roce 469 před naším letopočtem v Athénách. Žil prostý život, dělal sochaře. Když delfská věštkyně Pýthie řekla jednomu z jeho přátel, že Sókratés je nejmoudřejší ze všech lidí, tak Sókratés chtěl zjistit, zda je to pravda a začal diskutovat s Athénskými občany, což se stalo náplní jeho života. Sókratův zájem se soustředil na vztah člověka a společnosti.

Sókratés sám nic nenapsal. S athénskými spoluobčany diskutoval na každodenní témata a chtěl vědět jejich názor na základní filosofické pojmy, které se za těmito tématy skrývají, jako například "Co je odvaha?", "Co je ctnost?", "Co je spravedlnost?" apod.⁷

Sókratova moudrost spočívala v poznání, že nikdo z lidí nezná něco dokonale. Platón později Sókratova slova interpretoval takto: „*Ten z vás, lidé, je nejmoudřejší, kdo jako Sókratés poznal, že jeho moudrost nestojí opravdu za nic.*“⁸

---

⁵ Srov. PAPROTNY, Thorsten. *Stručné dějiny antické filozofie*, str. 76.

⁶ JOHNSON, Paul. *Sokrates: člověk pro naši dobu*, str.71.

⁷ HOPE May. *SOKRATES*.

⁸ Platón, *Obrana Sókrata* 23b.

Nakonec byl Sókratés obžalován z bezbožnosti a z kažení mládeže. Sókratés byl tehdy obviněn ze zavádění nových bohů do společnosti. Nejvážnějším obviněním proti Sókratovi bylo, že kazí mysl mladým lidem.⁹ Obvinění se opíralo o fakt, že mnoho ze Sókratových studentů se podílelo na svržení athénské demokracie, mimo jiné Kritiás a Charmidés. Sókratés byl nakonec odsouzen k trestu smrti. V soudním procesu marně uváděl argumenty pro svoji obhajobu. Sókratés u soudu řekl, že mu bylo svěřeno *daimonion* (cosi božského), božské znamení, vnitřní hlas, který ho od mládí nabádal, aby se věnoval sledování pravdy.¹⁰ Sókratés ve své obhajobě u soudu obvinění vyvrátil, ale odsouzení přijal, aby dokázal pravdivost svého etického učení.¹¹ Již po dvě tisíciletí překvapují paralely života a smrti Sókrata s některými okamžiky v životě Ježíše, popsány ve čtyřech evangeliích Nového zákona, ale i s jinými mučedníky – bojovníky za pravdu.¹²

Sókratés nevyužil možnost útěku, který připravovali Kritón a Sókratovi přátelé z Théb¹³ a umřel v roce 399 před naším letopočtem v Athénách, poté, když vypil číši bolehlavu (*Conium maculatum*), kterou mu do cely přinesl zřízenec, což bylo vykonáním rozsudku.¹⁴

Dodnes je Sókratova obhajoba před soudem zdrojem úvah o tom, zda Sókratés jednal správně, když se nebránil.¹⁵ Sókratův žák Xenofón tvrdí, že skrytým cílem Sókratovi řeči bylo nechat se odsoudit. Friedrich Nietzsche Sókratovu obhajobu před soudem vykládá jako obraz ztroskotání filosofa v obci a hovoří o justiční sebevraždě.¹⁶ Velikost Sókratovy postavy však vyniká při výkladu, že Sókratovo chování před soudem bylo způsobeno tím, že Sókrates se odpoutal od vlastních zájmů a věnoval se základním otázkám svého myšlení.¹⁷

---

⁹ Srov. NOVOTNÝ, František.: *Předmluva*, In: PLATÓN. *Euthyfrón: Obrana Sókrata ; Kritón*.

¹⁰ Srov. CAHILL THOMAS: *Plavby po tmavě vínovém moři, Historie a význam řecké kultury*, str. 184.

¹¹ Srov. HOPE May. *SOKRATES*.

¹² Srov. CAHILL THOMAS: *Plavby po tmavě vínovém moři, Historie a význam řecké kultury*, str. 184.

¹³ Srov. PLATÓN. *Kritón*.

¹⁴ Srov. PLATÓN. *Faidón*.

¹⁵ Srov. JINEK, Jakub. *Platónova Obrana Sókrata*, str. 9.

¹⁶ NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské*, II,1,94, str. 42.

¹⁷ Srov. JINEK, Jakub. *Platónova Obrana Sókrata*, str. 9.

Platón

Sókratés byl zakladatelem morální filosofie.¹⁸ Jeho myšlenky zachytil o více než 40 let mladší Platón (427-347 př. n. l.), který se ve svých dvaceti letech se setkal se Sókratem a říká se, že osm let mu naslouchal jako jeho nejvěrnější žák. Platón po Sókratově smrti hodně cestoval. Po návratu z cest se vrátil jako čtyřicetiletý do Athén a založil v háji za athénskými hradbami školu nesoucí jméno hérao Akadéma – Akademii;¹⁹ Platónovým žákem byl mj. Aristotelés (384–322 př. n. l.). Platón Sókratovi myšlenky rozvinul, resp. své myšlenky prezentoval v sókratovském duchu. Platónova Akademie pak v Athénách trvala jako formální instituce dalších 876 let, a to až do roku 529 našeho letopočtu, kdy ji zrušil císař Justinián I.

Andreas Graeser Platóna hodnotí jako prvního řeckého myslitele, jehož filosofické zájmy směřovaly přes dílčí otázky k celkovému výkladu lidské existence pod zorným úhlem věčnosti (*sub specie aeternitatis*).²⁰

Martin Cajthaml ve své práci *Patočkovu pojetí duchovních základů Evropy*, upozorňuje na to, že Jan Patočka pokládá Platóna za zakladatele duchovního stylu péče o člověka.²¹

Platónovo dílo

Platónovo dílo bylo napsáno na papyrech, které byly nalezeny ve staroegyptských hrobech, bylo nalezeno v byzantských a koptských kláštorech. Do vynalezení knihtisku v 15. století byly texty opisovány, např. v irských kláštorech.²² Některé Platónovy názory se nám dochovaly jen díky jeho žákům.²³ V češtině text Platónova *Faidóna* poprvé vyšel v roce 1867 v překladu polozapomenutého vlasteneckého kněze Jana Nepomuka Františka Desoldy (*1811 †1885).²⁴ V této

¹⁸ Srov. BAKEŠOVÁ Alena a kol. *Filosofický slovník*.

¹⁹ RICKEN, Friedo. *Antická filosofie*. Olomouc, str. 43.

²⁰ Srov. GRAESER, Andreas. *Řecká filosofie klasického období: sofisté, Sókratés a sokratikové, Platón a Aristotelés*, str. 175.

²¹ CAJTHAML Martin. *Patočkovu pojetí duchovních základů Evropy*, str.38.

²² Srov. CAHILL, Thomas. *Jak Irové zachránili civilizaci: neznámý příběh hrdinské role Irsko v období od pádu Říma do vzniku středověké Evropy*.

²³ Srov. REALE, Giovanni. *Platón: pokus o novou interpretaci velkých Platónových dialogů ve světle nepsaných nauk*, str. 47.

²⁴ Srov. NOVOTNÝ, František.: *Předmluva*, In: PLATÓN. *Faidón*, str. 9.

bakalářské práci jsou Platónovy texty citovány v překladu filologa Františka Novotného (*1881 †1964) z 30. let 20. století.

Celkem 36 dialogů, které se dochovaly pod Platónovým jménem a které jsou většinou pojmenovány po některém filosofovi z té doby, se už od starověku řadí do čtveřic, tzv. tetralogií. Platónovo dílo je tedy dochováno v devíti tetralogiích. Udává se, že toto rozčlenění je dílem astrologa a gramatika Thrasylla, který žil na přelomu letopočtů (v době císaře Tiberia).²⁵ Ne vždy dialogy vedené Platónovým Sókratem vedou k výsledku, např. v dialogu *Hippias Větší*, ale i v dalších.

Platón ve svých dialozích používá, stejně jako to dělal Sókratés, metodu strukturovaného dialogu. Platónův Sókratés se svými partnery, diskutuje a snaží se dosáhnout jejich souhlasu.

Jakub Jinek udává, že jedno z nejvlivnějších děl světové literatury je *Obrana Sókrata*, která v rámci Platónova díla představuje výraznou výjimku, protože vlastně jde o monolog.²⁶ Václav Němec zdůrazňuje, že toto dílo není samozřejmě historický dokument, ale posmrtná obhajoba Sókrata; napsání velkého literárně – filosofického portrétu Sókrata a výzva k filosofickému životu.²⁷

Platónovy spisy mají vesměs formu dialogu (rozhovoru), kde většinou vystupuje Sókratés jako hlavní postava. Sókratés v těchto dialozích diskutuje se svými žáky, resp. partnery. Platónův Sókratés tedy používá dialogicko – dialektickou metodu, stejně jako Sókratés živý. Platónův Sókratés se přitom věnuje převážně otázkám člověka a společnosti.

Giovanni Reale, když charakterizuje styl Platónových dialogů, poukazuje na to, že Platón si spolu se sókratovským dialogem musel také nutně osvojit sókratovskou ironii a učinit z ní hlavní prvek svých dialogů. Ironie byla u Sókrata dovednou hrou, jejímž cílem bylo ukázat, že domýšlivý řečník je ve skutečnosti nevědoucí.²⁸

---

²⁵ Srov. GRAESER, Andreas. *Řecká filosofie klasického období: sofisté, Sókratés a sokratikové, Platón a Aristotelés*, str. 165.

²⁶ Srov. JINEK, Jakub. *Platónova Obrana Sókrata*, str. 7.

²⁷ Srov. Václav Němec. *Sókratova moudrost*. In: JINEK, Jakub. *Platónova Obrana Sókrata*, str. 37-42.

²⁸ REALE, Giovanni. *Platón: pokus o novou interpretaci velkých Platónových dialogů ve světle nepsaných nauk*, str. 127.

PLATÓNŮV DVOJÍ SVĚT

Pro pochopení Platónova názoru, že filosof je vzorem člověka, resp. že filosofování vede ke správnému názoru, je třeba nejprve ujasnit způsob jeho uvažování a metodu jeho dialektiky; je třeba popsat jeho umění vést rozhovor tak, aby se v něm střídaly tvrzení a námitky a aby tato tvrzení a námitky byla podepřena rozumnými argumenty.

Platón byl zastáncem hypotézy o dvou světech, a to o světě dění a světě bytí. Svět dění je přiřazen vnímání a představuje pomíjivý obraz. Svět bytí je přístupný pouze myšlení.²⁹ Oblast mezi ideovým a smyslovým světem tvoří oblast čísel a geometrických těles.³⁰

Vít Zeman ve své bakalářské práci poukazuje na to, že Platónův dualismus je metafyzický – staví do protikladu ideje (které mají duchovní charakter) a jejich hmotné odrazy.³¹

Platónova představa o duši

Platón byl toho názoru, že v duši se nachází skutečná osobnost člověka. Platónův Sókratés říká: „*Je třeba věřiti..., že duše je veskrze odlišná od těla, a co v životě samém dělá každého z nás, to že není nic jiného nežli duše, kdežto tělo je u každého z nás jev průvodní*“.³²

---

²⁹ GRAESER, Andreas. *Řecká filosofie klasického období: sofisté, Sókratés a sokratikové, Platón a Aristotelés*, str. 177-204.

³⁰ BAKEŠOVÁ Alena a kol. *Filosofický slovník*, str. 261.

³¹ ZEMAN, Vít. *Co je to zlo? Filosofické odpovědi*, str. 17.

³² Srov. PLATÓN. *Zákony* 959a–c.

Nesmrtelnost duše

Pro porozumění toho, jak Platón vymezuje ideál vzorného člověka, je nezbytné vysvětlit Platónovu představu nesmrtelnosti duše.

Zatímco svět dění, tj. u člověka tělo, je pomíjivý, svět bytí je nesmrtelný. Rozhovor Sókrata s Kebésem v Platónově dialogu *Faidón* končí vyjádřením, že duše je nesmrtelná.³³ Sókratés to mj. odůvodňuje tím, že pokud platí, že učení je rozpomínání se (anamnésis), musí být duše nesmrtelná.

Platón druhy duší rozlišuje. Přesto říká, že *veškerá duše je nesmrtelná*.³⁴

V dialogu *Faidón* Sókratés rozlišuje duši člověka, který nežil řádným životem od duše člověka, který žil řádně:

- pokud člověk nežil řádně, tak se jeho duši každý vyhýbá a až se naplní jisté časy, po jejichž příchodu je nutností zanesena do příbytku pro ni vhodného;³⁵ nepolepšitelní zločinci pak jsou svrženi do Tartaru, odkud již nikdy nevycházejí.³⁶
- duše, která prošla životem čistě a spořádaně a které se dostalo bohů za společníky a vůdce, každá se usadí na místě jí příslušném.³⁷

V dialogu *Faidros* Sókratés říká: „*Duše zvané nesmrtelné, když se octnou na vrcholu, projedou ven a stanou na hřbetu světa, jak se tam zastaví, otáčení nebes je vozí dokola s sebou a ony se dívají na věci vně světa.*“³⁸

S nesmrtelností duše souvisí myšlenka převtělování (reinkarnace), tj. opětovný vstup duše do jiného těla, které podle Platóna zajišťuje neustálý koloběh života a smrti. U Platóna hraje roli morální kritérium; nová bytost se zrodí na základě jednání předchozího nositele duše. Je otázkou, zda Platón neměl na mysli to, čemu dnes říkáme dědičné sklony

---

³³ Srov. PLATÓN. *Faidón* 105e.

³⁴ Srov. PLATÓN. *Faidros* 245c.

³⁵ Srov. PLATÓN. *Faidón* 108.

³⁶ Srov. PLATÓN. *Faidón* 113e.

³⁷ Srov. PLATÓN. *Faidón* 108.

³⁸ PLATÓN. *Faidros* 247b.

Teorie rozpomínání (anamnézy)

Obsáhle se Platónův Sókratés věnuje otázce rozpomínání ve *Faidónovi*.³⁹ Duše podle něj existuje před narozením každého člověka, při narození člověka dochází ke ztrátě vědění a *později při vnímání počitků o těch věcech znova nabýváme oněch vědomostí, které jsme měli kdysi již dříve*.⁴⁰ Na základě tohoto principu získáváme vědomí dokonalých idejí. Teorie rozpomínání (anamnézy) tedy vychází z toho, že učení vlastně znamená rozpomínání se.

Platónův Sókratés nazýval tuto svoji metodu, jak se přiblížit pravdě – „uměním porodní báby „– maieutikou. Zřejmě to byla narážka na povolání Sókratovy matky, která byla porodní asistentkou.⁴¹

V *Menónovi* mladý otrok na základě Sókratových dotazů a připomínek vyvodí (najde v sobě) geometrickou poučku, kterou se nikdy neučil.⁴²

Platónův dvojitý svět v dialogu „Ústava“

Dalším Platónovým a velmi často citovaným dílem je dialog *Ústava*, který je celosvětově znám pod názvem *Respublica* (zkratka *Resp.*). *Ústava* má deset knih a hlavním tématem je spravedlnost na úrovni jedince i státu.

Platón v *Ústavě* rozvedl své učení o světě idejí, podle něhož vnímáme jen stíny jevů, za nimiž se skrývá ještě jiná podstata či idea, jako skutečná realita. Nejvyšší idejí je idea dobra;⁴³ Platón naznačuje, že k idejí dobra má přístup jen filosof.⁴⁴ V sedmé a osmé knize *Ústavy* je hovořeno o opravdových filosofech jako o vzorech člověka.⁴⁵

V dialogu *Ústava*, ale i v dialozích *Faidros* a *Timaios*, je popsána struktura lidské duše. Nejnižší část jsou tělesné sklony a touhy. Střední část duše je popsána jako

³⁹ PLATÓN. *Faidón* 75e–76a.

⁴⁰ PLATÓN. *Faidón* 75e.

⁴¹ FÜRST, Maria. *Filozofie*, str. 22.

⁴² Srov. PLATÓN. *Menón* 95a.

⁴³ PLATÓN. *Ústava* 505a.

⁴⁴ Srov. DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filozofický slovník*, str. 122.

⁴⁵ Srov. PLATÓN. *Ústava* 531d–534e.

touha po úctě a sociálním postavení. Nejvyšší částí duše je potom rozum, který řídí nižší dvě části.

V dialogu *Ústava* jsou uvedena tři podobenství, a to podobenství o slunci, podobenství o úsečce a podobenství o jeskyni. Všechna tato jsou pak shrnuta, resp. uvedena do vztahu k dialektice, tj. ke vztahu ke zkoumání pojmů a hledání definic.

Podobenství o slunci

Podobenství o slunci má vztah k dialektice, tj. ke zkoumání pojmů, a je napsáno v šesté knize *Ústavy* jako dialog mezi Glaukónem (Platónovým starším bratrem) a Sókratem.⁴⁶

Sókratés srovnává světlo od svítícího slunce se světlem, které přináší myšlenka dobra. Tato myšlenka osvětluje realitu tak, aby byla lépe srozumitelná a poznatelná. Smyslové poznání nám svět tlumočí zkresleně, jako bychom jej viděli v nočním přísvisitu. Teprve dobro, obrazně světlo (slunce), nám svět správně zobrazí.

Podle Sókrata tělesné smysly nám říkají, že se jedná o skutečné znalosti, že se realita nemůže změnit, kdežto myšlenka dobra osvětluje realitu pravdivě a vede nás k poznání.

Dobro není jen příčina poznání a pravdy, je to také předmět poznání.

Téma prozření je v dalším textu *Ústavy* rozvedeno v podobenství o jeskyni.

---

⁴⁶ Srov. PLATÓN. *Ústava* 507b – 509c.

Podobenství o úsečce

Podobenství o úsečce (někdy také známé jako analogie dělené linie) navazuje na podobenství o slunci, uvedené v *Ústavě*, opět zde hovoří Glaukón se Sókratem.⁴⁷

Sókratés úsečku rozdvouje na dva nestejně dlouhé úseky tak, že:

- α) jeden úsek náleží věcem (jevům) viditelným smyslovým poznáním (zrakem apod.) a
- β) druhý úsek náleží věcem (jevům) viditelným jen myslí; toto rozlišení dvou druhů věcí (jevů) je také uvedeno ve *Faidónu*⁴⁸

Při představě úsečky jako svislice je na nejvyšším vrcholku dobro. Intenzita skutečnosti klesá směrem dolů.⁴⁹

Smyslové poznání

Úsek viditelný smyslovým poznáním (zrakem apod.) je rozdělen na dvě části, a to:

- a) část, která zahrnuje smyslové poznání, které může obrážet skutečný stav věci (jevu) nebo může být klamavé,
- b) část dohadování, která zahrnuje stíny (odlesky), která jsou buď pravdivé, nebo klamavé.

Platón upozorňuje na to, že smyslové poznání může být klamavé.

Rozumové poznání

Úsek viditelný jen myslí, je opět rozdělen na dvě části, a to:

- a) část, ve které jsou předpoklady skutečně jen předpoklady, a to až do té doby, než se dojde k absolutnímu prvopočátku věci (jevu);
- b) část, ve které člověk vytváří své předpoklady a nepovažuje za nutné je *zdůvodňovat sobě ani ostatním, protože prý jsou naprosto zřejmé*.⁵⁰

⁴⁷ Srov. PLATÓN. *Ústava* 509d–511e.

⁴⁸ Srov. PLATÓN. *Faidón* 79a.

⁴⁹ Srov. KRATOCHVÍL, Zdeněk. *Platónovo podobenství o úsečce*.

⁵⁰ Srov. PLATÓN. *Ústava* 510c.

Platón upozorňuje na to, že i rozumové poznání může být klamavé, přesto je pravdě nejbližší, pokud se nejedná jen o pouhý předpoklad.⁵¹

Podobenství o jeskyni

Často je zmiňováno Platónovo podobenství o jeskyni, známé také jako „mýtus o jeskyni“.⁵² Platón zde velmi názorně, i když obrazně, připodobuje lidské myšlení k jeskyni, ve které jsou připoutaní lidé. Podobenství je napsáno jako dialog mezi Platónovým bratrem Glaukónem a jeho učitelem Sókratem; navazuje na podobenství o slunci a o úsečce.

Lidé žijí pod vlivem dojmů, které jsou přijímány smysly a dochází tak ke zkreslení reálného světa; nemohou se ale od toho oprostit, stejně jako se vězni nemohou osvobodit od svých řetězů. Pokud by zázračně unikli z tohoto otroctví, našli by svět, kterému by nerozuměli.

Hned úvodem Platónův Sókratés říká Glaukónovi, že toto podobenství má ukázat rozdíl mezi duší vzdělanou a nevzdělanou. Říká Glaukónovi, aby si představil, že v jeskyni vnímaný svět jsou pouze stíny, které skutečný svět vrhá na stěnu jeskyně, kde připoutaní lidé tyto stíny vnímají jako skutečnost. Filosof vlivem učení dokáže prozívat (vyjít z jeskyně) a vidět skutečný svět, resp. pravou podobu skutečnosti, o kterém pak může vyprávět ostatním.

Štěpán Špinka upozorňuje na to, že obraz jeskyně z Ústavy je také příměrem pro odpor k vysvobození z vlastní zaslepenosti. V jeskyni jsou lidé *připoutaní na svých místech* „*tělesnými pouty*“ nakonec se však natolik brání útěku ze svého vězení, že by byli ochotni každého, kdo by se jim v tom pokusil zabránit, i zabít.^{53,54} Tuto úvahu je třeba chápat tak, že někdo je natolik oddán tělesným požitkům, že se brání ideji dobra a jejím důsledkům.

Platónův Sókratés zde opět formuluje ideu dobra jako příčinu *všeho, co patří mezi správné a krásné* a říká, že ideou dobra se musí řídit *ten, kdo chce jednat*

---

⁵¹ Srov. PLATÓN. *Ústava* 511e.

⁵² Srov. PLATÓN. *Ústava* 514a–516b.

⁵³ ŠPINKA, Štěpán. *Duše a zlo v dialogu Faidón: duše a řeč I*, str.41.

⁵⁴ Srov. PLATÓN. *Ústava* 517a.

rozumně – vymezuje tím ideál vzorového člověka jako člověka rozumného (filosofa), řízeného idejí dobra.⁵⁵

Podobenství o vozatajovi

V dialogu *Faidros* Platon duši vysvětluje jako vozataje a spřežení. Vozataj představuje rozum, bílý kůň dobré sklony, černý kůň špatné sklony.⁵⁶ Platón v tomto podobenství vysvětluje konflikt, který nastane v duši, když člověk podlehne tělesným sklonům a touhám bez ohledu na správnost svého chování. Opět zde připomíná, že by lidé měli vést život „filosofický“.

V závěru tohoto podobenství Sókratés říká, že:

- zvítězí-li lepší složky duše, tak přivedou člověka *ke zřízenému životu a filosofii, takoví lidé tráví ve zdejším životě blaženě a ve svornosti;*
- povedou-li lidé *život hrubší a nefilozofický ...* zrodí v duši nízkost a způsobí pád duše do pozemského stavu za hříchy, kterých se dopouštěla ve světě idejí.⁵⁷

Platónův dvojitý svět v dialozích *Timaios a Kritiás*

Platónova představa o roli přemýšlení (filosofování) v životě člověka se dá dokumentovat na dialogu *Timaios*, kde svoji myšlenku rozvádí. Platónův Sókratés zde kromě filosofů, kteří mají výsadní postavení, ještě popisuje další skupiny lidí podle jejich duševního zaměření. Jsou to:

1. lidé, kteří se sice zabývají nadpozemskými jevy, ale ve své pošetilosti se domnívají, že zrak podává o těch věcech nejpevnější důkazy;
2. lidé, kteří se nezabývali filosofií a kteří neměli vědecký zájem o přírodu,
3. lidé z nejnerozumnějších a
4. lidé naprosto nerozumní a nevědomí.⁵⁸

Platón v dialogu *Timaios* hovoří o nemocech duše, říká, že za největší nemoci duševní je třeba pokládat nemírné rozkoše a strasti. Má-li člověk nemírnou radost,

⁵⁵ Srov. PLATÓN. *Ústava* 517c.

⁵⁶ Srov. PLATÓN. *Faidros* 247, 253-256.

⁵⁷ PLATÓN. *Faidros* 256b

⁵⁸ Srov. PLATÓN. *Timaios* 9c-92b.

nebo když se trápí zármutkem, *spěchá nevhodně jednoho se zmocniti, druhému utéci a není s to, aby něco správně viděl nebo slyšel, nýbrž běsní, a tehdy jest nejméně schopen užívatí rozumu.*⁵⁹

Platón byl toho názoru, že pouze svět věčných idejí je světem pravým, zatímco svět přechodných smyslových věcí je světem druhotným a odvozeným z nadřazeného světa idejí, které jsou věčné a nepomíjivé (dobro, krása, spravedlnost...).⁶⁰

Dialogy *Timaios* a nedokončený *Kritias* pochází z pozdního Platónova období. V dialogu *Timaios* Platón hovoří o duši ve vesmíru, který se skládá z čistě božských entit, pozdvihuje člověka, resp. jeho duši, k jeho příbuzenstvu na nebi, člověka srovnává s rostlinou, která má kořeny „*nikoli na zemi, ale na nebi*“; spojuje Zemi s nebem.⁶¹

František Novotný v poznámkách k dialogu *Timaios* vysvětluje Platónův text tak, že ideje nejsou obsaženy ve věcech světa smyslového, nýbrž oba světy jsou vedle sebe naprosto odlišné.⁶²

Dodnes je vysoce aktuální Platónova představa ideálního člověka, který vnímá, že:

- vše nemůže být měřeno exaktními metodami,
- člověk není pánem přírody apod.

V současné době globálního oteplování a pandemie koronaviru jsou Platónovi názory často konfrontovány s názory Alberta Einsteina⁶³ nebo Bertranda Russella a poukazuje se na to, že exaktní myšlení musí být více konfrontováno se světem idejí.^{64,65} V České republice je zastáncem tohoto názoru např. Václav Němec.⁶⁶

---

⁵⁹ PLATÓN. *Timaios* 86b.

⁶⁰ Srov. PLATÓN. *Timaios*.

⁶¹ Srov. PLATÓN. *Timaios* 90b.

⁶² NOVOTNÝ, František.: *Poznámky k dialogu Timaios*. In: PLATÓN. *Timaios: Kritias*, str. 116.

⁶³ Srov. EINSTEIN, Albert. *Teorie relativity a jiné eseje*, str. 49-52.

⁶⁴ Srov. MITTELSTRAß Jürgen: *Koncept přírody – od Platónova světa po Einsteinův svět*.

⁶⁵ Srov. WUKETITS, Franz M. *Přírodní katastrofa jménem člověk: vývoj bez pokroku*, str. 37.

⁶⁶ Srov. HRSTKOVÁ Julie. *Pokud budeme s pandemií bojovat jako dinosauři, stejně jako oni vymřeme, říká filozof Němec*.

Platónovo poselství v dialogu Kritias

V dialogu *Timaios*, a hlavně v dialogu *Kritias* je hovořeno o bájně Atlantidě. Platónův strýc Kritias se to dozvěděl od svého děda, který to slyšel od Solóna, který se to dozvěděl od egyptských kněží. Atlantida měla existovat za Herkulovými sloupy, tj za Gibraltarským průlivem v Atlantickém oceánu. 9000 let před dobou, kdy měl žít Solón, tj. 9600 let př. n. l. Archeologicky a geologicky je ověřená sopečná erupce, která někdy na přelomu 17. století př. n. l. a 16. století př. n. l. rozmetala na ostrov Théra (Santorin) na dnešní souostroví ⁶⁷ Dialog *Kritias* končí tím, že když u lidí božská částka zmizela a když se lidé *plnili nespravedlivou ziskností a mocí*, Zeus *pojal úmysl uvaliti na ně trest, aby zmoudřeli a napravili způsob svého života*, shromáždil bohy, co jim řekl, to už uvedeno není, protože v tomto místě končí dialog *Kritias*. Platón tímto zřejmě předával dalším generacím poselství.

---

⁶⁷ Srov. SVOBODA Jiří. *Jak to bylo s Atlantidou*. str. 42..

DALŠÍ PLATÓNNOVY ÚVAHY O FILOSOFOVI JAKO VZORU ČLOVĚKA

Platónův Sókratés v mnoha dialozích, např. v dialozích *Ústava*, *Faidros*, *Georgias*, *Theaitétos* a zejména v dialogu *Philebus* řeší jednu ze základních filosofických otázek antiky, ale i dneška, a to, zda žít život:

- jen kvůli fyzickému potěšení,
- nebo také kvůli potěšení mysli.

V dialogu *Philebus* je hlavním řečníkem Sókratés; dalšími účastníky jsou Philebus a Protarchus. Poměrně málo mluví Philebus, který obhajuje život fyzického potěšení (hédonismus). Jeho názory místo něj brání Protarchus, který se naučil argumentaci od sofistů. Sókratés říká, že existují vyšší potěšení (jako jsou potěšení mysli), ale i nižší, a zeptá se, zda nejlepší život není ten, který optimálně mísí obě. V podstatě tedy říká, že být skutečně dobrý a dokonalý je nad rozumem i potěšením, ale že myšlenka a inteligence jsou nesrovnatelně blíže k dokonalosti než samotné potěšení.⁶⁸ Dá se říci, že tím upřednostňuje filosofa jako vzor člověka.

Platón ve svých dialozích často utíká od tématu, resp. nejde k závěru přímou cestou; často se zabývá i otázkami kosmologickými. Jan Patočka o tom napsal, že platónský entuziasmus (zanícení) se živí neklidem, který náleží k podstatě člověka, že *člověk je zároveň zde i tam, na zemi i u hvězd, u nejbanálnějšího i božského a osciluje mezi nimi*.⁶⁹

Obdobně Filip Karfík upozorňuje na to, že dialog *Faidón* byl v antice vykládán hlavně jako dialog o duši, ale že v tomto dialogu jsou často řešeny kosmologické otázky.⁷⁰

⁶⁸ Srov. JIRSA, Jakub, Filip KARFÍK a Štěpán ŠPINKA, ed. *Plato's Philebus*.

⁶⁹ PATOČKA, Jan. *Platón: přednášky z antické filosofie*, str.18.

⁷⁰ Srov. KARFÍK, Filip. *Duše a svět: devět studií z antické filosofie*, str.46-76.

Člověk a vlastnosti bohů

Platón ve svých dílech na mnoha místech zdůrazňuje vlastnosti vzorového člověka (filosofa) a připodobňuje je k vlastnostem bohů.

Sókratés v dialogu *Theaitétos* pokládá odvrát duše od oblasti tělesné k oblasti vzorových idejí za připodobnění bohu.⁷¹

V dialogu *Faidón* Sókratés říká, že ten, kdo je *očistěný a zasvěcený* (myslí tím očistu duševní) bude po smrti bydlet s bohy, kdežto ten, kdo neprozřel, bude ležet v bahně.⁷²

V dialogu *Faidros* Sókratés vysvětluje, jaký prospěch duším přináší, když dostanou křídla – mohou být ve společenství bohů.⁷³ Sókratés říká, že *...náležitě nabývá perutí jedině mysl filosofova, neboť ta jest ... stále u oněch jsoucen, u kterých je bůh.*⁷⁴

Sókratovo tázání

Jak již bylo řečeno zpočátku, Sókratés debaty vyvolával s tím, že hledal odpověď na základní otázky. Sókratovým přesvědčením bylo, že největší dobro pro člověka je každý den vést hovory o morálních otázkách – ctnosti a o ostatních věcech.⁷⁵

V dialogu *Menón* Platónův Sókratés říká: „*Není to totiž tak, že sám znám dobrou radu a potom jiné činím bezradnými, ale především sám jsem bezradný, a tak způsobuji, že i ostatní jsou bezradní.*“⁷⁶

V dialogu *Theaitétos*, ve kterém Sókratés diskutuje s nadaným mladíkem, který se zabývá matematikou a filosofií. Platón, resp. Platónský Sókratés, říká, že údiv je postoj člověka, který moudrost skutečně miluje, a není jiný počátek filosofie než tento.⁷⁷ Český psychiatr, publicista a vysokoškolský pedagog Radkin Honzák se na Platóna odvolává a poznamenává, že údiv stojí u základů filozofického tázání. Naprostá absence emoce údivu je patologicky jev a je nejpodstatnějším rysem

⁷¹ PLATÓN. *Theaitétos* 176b1.

⁷² PLATÓN. *Faidón* 69c.

⁷³ ŠPINKA, Štěpán. *Duše a krása v dialogu Faidros*, str. 130.

⁷⁴ PLATÓN. *Faidros* 249c.

⁷⁵ Srov. PLATÓN. *Obrana Sókrata* 38a.

⁷⁶ PLATÓN, *Menón* 80c.

⁷⁷ PLATÓN. *Theaitétos* 15b.

syndromu vyhoření.⁷⁸ Tento dialog končí pro Sókrata charakteristickou úvahou, že skutečné vědomosti mohou být pouze takové, u kterých si člověk je plně vědom toho, co ví; člověk si musí být, ale také vědom toho, co neví a musí být schopen uznat, že o doplnění svých vědomostí musí usilovat. Získávání vědomostí je procesem, ověřováním poznatků, kladením otázek a mnohdy i pohlížením na své vědomosti z jiných úhlů pohledu.

Partner, který je ochoten o daném tématu diskutovat, musí říci závazně svůj názor, případně ho pod tíhou argumentů i změnit. Musí přijmout spoluodpovědnost za hledání odpovědi; musí tedy problém sám aktivně promýšlet – musí tedy být v obecném slova smyslu také filosofem.

Tělesné pocity a vzněty při přemýšlení ruší. Sókrates v dialogu *Faidón* souhlasí se Simiem, že duše filosofova si při přemýšlení *nejméně cení tělo a ubíhá od něj a hledí být sama sebou*.⁷⁹

Platónův Sókratés o ideji dobra

Celé Platónovo dílo je prochnuto idejí dobra. Platónův Sókratés vždy naznačuje, že **přístup k ideji dobra má filosof**.⁸⁰ Kromě toho říká, že ideji dobra *musí nutně spatřit také ten, kdo chce jednat rozumně, ať už v soukromých nebo v obecních záležitostech*.⁸¹

Hannah Arendtová upozorňuje na to, že ještě v prvních knihách *Ústavy* je filosof určován jako milovník krás, a nikoliv dobra.⁸² Teprve v šesté knize se idea dobra představuje jako nejvyšší.⁸³

Špínka uvádí, že Platónův Sókratés má určitou základní představu o dobru – *Dobro je to, co je společné a co vše drží pohromadě a že by bylo možné tuto představu upřesnit díky porozumění struktuře kosmu*.⁸⁴ Špínka též upozorňuje na to,

---

⁷⁸ HONZÁK Radkin. *Zdroj všech emocí*.

⁷⁹ PLATÓN. *Faidón* 65c.

⁸⁰ DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filozofický slovník*, str.122.

⁸¹ PLATÓN. *Ústava* 517b.

⁸² Srov. PLATÓN. *Ústava* 475-476.

⁸³ Srov. ARENDT, Hannah, *Mezi minulostí a budoucností: osm cvičení v politickém myšlení*, str. 123.

⁸⁴ ŠPÍNKA, Štěpán. *Duše a zlo v dialogu Faidón*, str. 92.

že Platónův Sókratés prostorově (vertikálně) strukturuje celé *universum* (kosmos)⁸⁵ – *nahoře bydlí rod bohů – a božské je dobré, krásné a moudré.*⁸⁶ Platónův Sókratés říká: “*Veškerá duše pečuje o to, co je bezduché, a obchází po veškerém světě, hned v té, hned v jiné podobě. Tu je-li dokonalá a okřídlená, vznáší se ve výšinách a pobývá v celém vesmíru, avšak ta, která ztratila peruti, padá.*”⁸⁷

Bez ideje dobra nejsou k užitku žádné znalosti, a pokud neobsahuje dobro, neznamená nic ani vlastnictví majetku.⁸⁸

Platónův Sókratés o zbožnosti

Zbožnost je zmíněna hned na začátku *Ústavy*, kde hostitel Kefalos (Polemarchův otec) cituje básníka, který pravil, že toho, *kdo strávil život spravedlivě a zbožně, toho sladká provází naděje, která srdce občerstvuje a v stáří životelkou jest, která nejvíce smrtelných vrtkavou mysl řídí.*⁸⁹

Platón filosofický problém zbožnosti řeší hlavně v dialogu *Euthyfrón*, který je pojmenován po věštci Euthyfrónovi, se kterým se Sókratés setkává již v době, kdy na Sókrata podal Melétoš žalobu, ve které uvedl, že Sókratés zavádí nové bohy a kazí mládež.

K tomu je třeba poznamenat, že v antickém Řecku vlastně neexistovalo náboženství, ale kult bohů.⁹⁰

V uvedeném dialogu Platónův Sókratés rozvádí myšlenku, že pokud je něco od bohů milováno (dary, pocty), tak je to bohumilé, neznamená to ale ještě, že je to zbožné.⁹¹ Znalec Platónova díla – František Novotný uvádí, že *objektivní zbožnost, jak ji chápe myšlení Platónova Sókrata, je absolutní, nezávislá idea, jejímž měřítkem nejsou ani lidé ani bozi.* Platón měl na mysli ideji dobra.⁹²

⁸⁵ ŠPINKA, Štěpán. *Duše a krása v dialogu Faidros*, str. 103.

⁸⁶ Srov. PLATÓN. *Faidros* 246e.

⁸⁷ Srov. PLATÓN. *Faidros* 246c.

⁸⁸ PLATÓN. *Ústava* 517a-b.

⁸⁹ Srov. PLATÓN. *Ústava* 331a.

⁹⁰ VERNANT, Jean-Pierre, ed. *Řecký člověk a jeho svět*. str.15.

⁹¹ PLATÓN. *Euthyfrón*.

⁹² NOVOTNÝ, František.: *Předmluva*, In: PLATÓN. *Euthyfrón: Obrana Sókrata ; Kritón*.

Platónův Sókratés tedy jasně vymezuje pojem zbožného člověka. Zbožným není člověk, který se klaní bohům nebo bohovi, ale zbožný je člověk, který se řídí idejí dobra.

Platónův názor byl v dalších staletích mnohokrát sdílen, leckdy byl označen jako „rouhačství“.

Platónův Sókratés o ideji krásy

Dialog Symposion

Závažné otázky vztahující se k lásce a štěstí člověka, které nakonec končí nasměrováním mysli člověka na lásku k moudrosti nebo filozofii, jsou řešeny v dialogu *Symposion*, jehož název je někdy nepřesně překládán jako „Hostina“. František Novotný v předmluvě upozorňuje, že řecké slovo „symposion“ neznamená hostinu, ale družnou zábavu, která následuje po jídle.

Večírek, který je popsán v dialogu *Symposion*, se konal v Agathonově domě, druhý den po oslavě ocenění Agathonova vítězství první cenou za jeho první tragickou trilogii. Na návrh lékaře vypustili z programu soutěž v pití, což odůvodnil tím, že ze své lékařské zkušenosti nabytí poznání, že opijení je lidem škodlivé a že má od předešlého dne těžkou hlavu; navrhl také z programu vypustit pištkyni (hudebnici, která hraje na píšťalu); někdy se hovoří o flétnistce. Účinkování hudebnic bylo při takovýchto příležitostech běžné, což je dodnes předmětem literárního i výtvarného zájmu.⁹³

Účastníci popisovaného večírku se na návrh Faidra a Eryximacha usnesli na tom, že hlavním tématem bude bůh Erós (bůh lásky a láska sama); bylo však hlavně hovořeno o vztahu dobra a krásy.

Platónův Sókrates, který nejdřív skromně říká, že se v ničem jiném nevyzná než ve věcech lásky,⁹⁴ se nakonec pustí do vážnějšího tématu a říká: „... *kdo chce*

---

⁹³ Např.: CAHILL Thomas: *Plavby po tmavě vínovém moři, Historie a význam řecké kultury*, str. 174.

⁹⁴ Srov. PLATÓN. *Symposion* 177e.

*Krásu, touží také po Dobru a může být šťastný jen tehdy, když ho najde*⁹⁵ nebo také říká: „*Krásu je Dobro*“.⁹⁶

Vztah krásy, dobra a štěstí Platón definuje v podání Sókrata tlumočícího svůj dialog s Diotimou z Mantineie, která se se Sókrata nejdříve ptá, co chce ten, kdo touží po krásných věcech a co bude mít ten, kdo tyto krásné věci dostane. Sókratés se k tomu nevyjádřil, resp. řekl, že nemůže na takovou otázku hned odpovědět. Diotima proto nahradila sousloví „krásné věci“ souslovím „dobré věci“. Nakonec se oba diskutéři shodli na tom, že ten, kdo dostane dobré věci, je šťastný a že *již není potřebí další otázky, k jakému účelu chce ten člověk být šťasten*.⁹⁷ Tato pasáž dialogu *Symposion* se samozřejmě může vykládat různě, ale vzhledem k souvislostem z textu vyplývá, že lidé jsou šťastní, když se setkají s dobrem.

Diotima v dialogu *Symposion* hovoří o tom, že krása a pravdivost nepodléhají stejným principům. Erós, který způsobuje proměnu celé lidské bytosti, vede duši až k nejvyššímu poznání. Podle jejího názoru láska vede člověka nejdříve k hledání krásy tělesné. Když pak milenec zmoudří, hledá krásu duše. Podle Diotimy nejsprávnějším použitím lásky k jiným lidským bytostem je nasměrování mysli člověka na lásku k moudrosti nebo filozofii. Láska je podněcována pohlížením na smyslovou krásu, jestliže ale člověk jde podle Erótova vědění, poznává jiné krásy již bez smyslnosti – krásno samo o sobě, čisté, věčné; jedná se o ideál krásy. *Krásu v duších je cennější než krásu těla*.⁹⁸

Dále Sókratés tlumočí řeč Diotimy, která o spojení muže a ženy říká: *„Spojení muže a ženy je plození ... a to nemůže nastat v něčem nepřiměřeném. Nepřiměřené pak jest všemu božskému ošklivé, ale krásné je přiměřené”*.⁹⁹ Z kontextu pak vyplývá, že tou krásou se rozumí i krásu duševní.

Krásu pudí k tvoření, otevírá duši k plození dokonalých dětí, které dávají největší štěstí a činí ho nesmrtelným. Platónův Sókratés, ale vzápětí v dalším textu dokonalými dětmi myslí též skutky, když říká: *„Také u nás je ctěn Solón jako otec zákonů, a tak i na jiných místech jiní mužové mezi Řeky i Barbary, protože vykonali*

⁹⁵ Srov. PLATÓN. *Symposion* 198b-206a.

⁹⁶ Srov. PLATÓN. *Symposion* 206c-211c.

⁹⁷ Srov. PLATÓN. *Symposion* 205a.

⁹⁸ Srov. PLATÓN. *Symposion* 210a-212b.

⁹⁹ PLATÓN. *Symposion* 206c.

*mnoho krásných činů a zplodili všelikou zdatnost; těm jsou postaveny již i četné svatyně za takovéto děti, ale za děti lidské ještě nikomu”.*¹⁰⁰

Idea krásy v dialogu *Hippias Větší*

V dialogu *Hippias Větší* Platónův Sókratés hovoří se sofistou Hippiem z Élidy. Tématem rozhovoru je krása, ukáže se však, že vnitřní krása (krása duše člověka) je stejně důležitá ne-li důležitější než krása tělesná. Hippias zpočátku říká, že krásné je třeba když je někdo hezký nebo má krásnou postavu, např. krásná dívka, potom se v rozhovoru ukáže, že tato krása není absolutní. Dále Hippias tvrdí, že věc je krásnější, když je zlatá – i toto tvrzení Sókratés vyvrátí. Sókratés vyvrátí i další Hippiova tvrzení, a to že věci jsou krásné, když jsou účelné nebo vhodné nebo prospěšné, např. zákony, životní potřeby a jiné věci, které jsou krásné pro užitek, který přinášejí,¹⁰¹ lidé se však na tomto druhu krásy neshodnou.¹⁰² V závěru této části dialogu však říká, že teorie, která tvrdí, že krása je to, co je výhodné, užitečné a schopné působit, není dobrá, ba naopak, je ještě směšnější než ty předchozí teorie, podle nichž krása je dívka či ostatní věci, o kterých Sókratés s Hippiem mluvili.¹⁰³ Říká tím, že to, co se nám zdá výhodné nebo užitečné, nemusí být vždy krásné. Myslí tím samozřejmě vnitřní krásu, která se měří jinými měřítky, než výhodností a užitečností.

V závěru dialogu *Hippias větší* Sókratés upozorňuje na to, že kráse se nevnímá jen zrakem, ale i sluchem.¹⁰⁴ Myslí tím, že nestačí, když je někdo krásný na pohled nebo má krásnou postavu, ale musí být příjemný, i tehdy když mluví, resp. musí mluvit moudře.

Idea krásy v dialogu *Faidros*

V dialogu *Faidros* hovoří Platónův Sókratés s žákem sofisty Hipia – Faidrosem, který byl představen v dialogu *Symposion*. V tomto dialogu je, stejně jako v dialogu *Gorgias*, hovořeno o rétorice, ale z jiného úhlu pohledu. V dialogu je

---

¹⁰⁰ PLATÓN. *Symposion* 206d.

¹⁰¹ Srov. PLATÓN. *Hippiás větší* 287-297.

¹⁰² Srov. PLATÓN. *Hippiás větší* 294d.

¹⁰³ Srov. PLATÓN. *Hippiás větší* 297d.

¹⁰⁴ Srov. PLATÓN. *Hippiás větší* 298-304.

hodně mluveno o ideji krásy, a to zejména o vztahu mezi milujícími se a o tom jak láska vede k filosofii.

František Novotný ve svém úvodu k *Faidrovi* interpretuje slova Platónova Sókrata takto: „*Šílenost lásky je rozněcována pohledem na tělesnou krásu, ale ten pohled probouzí v duši vzpomínku na věčnou krásu, na ideu krásy ... Milenec milující krásnou láskou je přiváděn k bohu, kterého jeho duše kdysi doprovázela, a připodobňuje tomu bohu i toho, koho miluje. A tak vede krásná láska k filosofii.*“¹⁰⁵

V dialogu *Faidros* je mnoho myšlenek, které se týkají přátelství a lásky a které jsou důvodem k hlubokému zamyšlení i dnes. Zajímavý je např. text, který odsuzuje důvěrné styky s nemilujícími. Sókrates naznačuje, že se může jednat o důvěrné styky z vypočítavosti. Odsuzuje, že počet důvěrných styků s nemilujícími je po staletí vychvalován jako zdatnost. Říká, že takovéto počínání *zrodí v přátelské duši nízkost.*¹⁰⁶

Platónův Sókratés o zlu

Platónský Sókratés v dialogu *Faidón* doporučuje, aby se duše opravdového filosofa zdržovala, *pokud může, slasti i žádostí a strážní.*¹⁰⁷ Sókratés se zamýšlí nad příčinami toho, proč se lidé někdy nechovají podle mravních zásad a uvádí, čeho by se ideální člověk měl vyvarovat. Vysvětluje, že pokud se člověk nechá ovlivnit svojí tělesností, odchýlí se od světa duševního.

V dalším textu této části tohoto dialogu pak vysvětluje, co tím myslí. Člověk *při citu silné slasti nebo strážně* musí rozvažovat, jak se zachová. Strážní se v tomto kontextu myslí, např. hlad nebo žízeň, kdy horší část duše si žádá změnu tohoto stavu. Je tím míněno to, že člověk si pak myslí nebo je na rozpacích, *že to je nejskutečnější a nejpravdivější, ačkoli tomu tak není.*¹⁰⁸ Dále říká: „*každá slast i strážně jako by měla hřeb a tím přibijí duši k tělu a připíná a činí tělesnou, takže se domnívá, že to je pravdivé, cokoli i tělo prohlašuje za pravdivé.*“¹⁰⁹

¹⁰⁵ NOVOTNÝ, František.: *Předmluva*, In: PLATÓN. *Faidros*, str. 7.

¹⁰⁶ PLATÓN. *Faidros* 256e.

¹⁰⁷ PLATÓN. *Faidón* 83d.

¹⁰⁸ PLATÓN. *Faidón* 83c.

¹⁰⁹ PLATÓN. *Faidón* 83d.

Štěpán Špinka vysvětluje tento dialog tak, že duše se může stávat špatnou nebo dobrou (aniž by to vedlo k jejímu zániku) podle toho, jak se duše, resp. člověk, nechává ovládat tělem.¹¹⁰

Jinými slovy řečeno, pokud si člověk udrží kontrolu nad svým tělem, resp. smyslovými požitky, dokáže se ovládat a být zdrženlivý, pak je mravný. Pokud je však otrokem smyslových požitků, tak se dostává do stavu, kdy je pro něj mravnost přítěží.

Platónův Sókratés o smrti

Předsmrtné úvahy Platónova Sókrata z dialogu *Faidón* jsou často citovány při filosofických úvahách o smrti, jako o tématu, kterému se nevyhne žádný myslící člověk.

Platónův Sókratés se smrti nebál, souviselo to mj. s jeho představou o nesmrtelnosti duše. Je to vyjádřeno takto: „*Muž, který vskutku strávil svůj život ve filosofii, podle mého zdání vším právem se nebojí, když má zemřít a je pln naděje, že se mu až zemře, dostane na onom světě největšího dobra*“.¹¹¹ Také německý křesťanský filosof Josef Pieper (*1904 †1997) ve své knize *Death and immortality* připomíná, že Platónův Sókratés se před svou smrtí zabýval otázkou nesmrtelnosti.¹¹² Platónův Sókratés požádal své shromážděné kamarády, aby potvrdili, že každý rozumí jedné věci týkající se smrti a umírání. Na otázku „*Myslíme něco slovem „smrt“?*“ byla odpověď, že: „*být mrtev znamená to, že tělo, odloučeno od duše, se dostane zvlášť samo o sobě, a zvlášť jest sama o sobě duše, odloučena od těla*“.¹¹³ Nebo také řekl: „*až vypiji jed ... odejdu pryč tam do jakýchsi radostí blažených duší*“.¹¹⁴

Tyto a další Sókratovi předsmrtné úvahy jsou vyprávěny z pohledu jednoho ze Sokratových studentů, Faidóna z Elidy, který byl přítomen při Sokratově smrtelném lůžku. Hned zpočátku dialogu se Sókratés vyjadřuje k sebevraždám. Říká, že *není*

¹¹⁰ ŠPINKA, Štěpán. *Duše a zlo v dialogu Faidón*, str. 71.

¹¹¹ PLATÓN. *Faidón* 64.

¹¹² PIEPER, Josef. *Death and immortality*. South Bend, Ind.: St. Augustine's Press, 2000. ISBN 9781890318185, str. 23.

¹¹³ Srov. PLATÓN. *Faidón* 64 c.

¹¹⁴ PLATÓN. *Faidón* 115 d.

*bezduvodné, že člověk nesmí sebe dříve usmrtiti, dokud mu bůh nepošle nějakou nutnost, jako je ta, která nyní doléhá na mne.*¹¹⁵

Poslední slova Sókratova byla: *"Kritóne, Asklépiovi jsme dlužni kohouta; dejte mu ho a nezapomeňte"*¹¹⁶ Tato pasáž si zaslouží vysvětlení. V poznámkách k českému vydání *Faidóna*, v překladu Františka Novotného, je uvedeno, že poznámka o dluzích byla u Řeků jedním z posledních odstavců poslední vůle. Věta se dá vykládat i tak, že dluh k Asklépiovi – bohu, který obnovuje zdraví, má někdo z přítomných. Současně je však v poznámkovém aparátu uvedeno, že nasnadě je výklad, že Sókratés cítí, že jeho duše je konečně volná, zbavená svého spojení s tělem a že jeho vděčnost platí bohu Asklépiovi.¹¹⁷

Platónův výklad lidské existence pod zorným úhlem věčnosti

Z psychologického hlediska je závažný často citovaný Platónův výklad lidské existence pod zorným úhlem věčnosti (*sub specie aeternitatis*). Takto to sice Platón nenapsal, ale v tomto duchu jsou jeho dialogy psány, často totiž mluví o nesmrtnosti., např.: *„mizející a stárnoucí zanechává něco jiného, nového, takového, jako bylo samo. Tímto způsobem má smrtelný rod podíl v nesmrtnosti, jak tělo, tak všechno ostatní; nesmrtelné však jinak; Nediv se tedy, že všemu je vlastní odnož přirozeně drahá; vždyť jde o nesmrtnost, a proto každého provází tato péče a láska”*.¹¹⁸

Tento úryvek z dialogu *Symposion* naznačuje, že člověk je nesmrtelný díky tomu, co po sobě zanechá. Mohou to být potomci a odkaz člověka pak přežívá v následujících generacích, jak naznačuje již citovaná řeč vědmy Diotimy.¹¹⁹ Nebo člověk může po sobě zanechat plod své tvůrčí činnosti. Platón prostřednictvím výkladu vědmy Diotimy uvádí, že *„jsou takoví lidé, kteří nosí plod ve svých duších ještě s větší tíhou než v tělech“*.¹²⁰

¹¹⁵ PLATÓN. *Faidón* 62c.

¹¹⁶ Srov. PLATÓN. *Faidón* 118.

¹¹⁷ Srov. DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filozofický slovník*, str. 222.

¹¹⁸ PLATÓN. *Symposion* 208b.

¹¹⁹ PLATÓN. *Symposion* 206c.

¹²⁰ PLATÓN. *Symposion* 209.

Platón však naznačuje, že člověk se může stát nesmrtelný i díky svým činům. Ptá se, zda by hrdinové vykonali hrdinské činy „*kdyby se nebyli domnívali, že nesmrtelná bude paměť jejich statečnosti, kterou my nyní uchováváme?*”.¹²¹

1.1. Platónův Sókratés o spravedlnosti a o správě obce

Platón byl otřesen smrtí svého učitele Sókrata, a proto ve svém díle řešil **otázky spojené se životem filosofa v obci**. Ve svých dílech *Ústava, Zákony*, ale i v dalších, řešil, jak má být uspořádána obec, aby filosofové, jako byl. Sókratés, nemuseli umírat.¹²² Spravedlnost je proto Platónem považována za nejhlavnější ctnost.

V *Ústavě* je na mnoha místech uvedeno, že spravedlivé je, když zákon vychází z dobra, když vede k vytvoření spravedlivé obce, když je prospěchem pro její obyvatele a když zajišťuje jednotu obce. Řeší zde tedy spravedlnost na úrovni jedince i státu.¹²³

V dalším textu Ústavy se diskutuje o tom, *zda spravedlivé je přáteli činit dobře a nepříteli zas zle*, což obhajuje Polemarchos. Nakonec se však diskutující shodnou na tom, že spravedlnost je jen jedna, která platí univerzálně. Člověk, který je dobrý a usiluje o dobro, musí být spravedlivý jak k přáteli, tak k nepříteli.¹²⁴

Dále Sókratés odmítá Thrasymacha, který říká, že spravedlnost je věcí silnějšího. Sókratés v podstatě říká, že není spravedlivé, když vládcí vydávají špatné zákony jen proto, že je to pro ně prospěšné.¹²⁵ I tyto dva účastníci debaty se shodnou na tom, že není možné, aby moudrý člověk byl nespravedlivý. Bez spravedlnosti by nemohlo existovat jakékoliv společenství, protože lidé, pokud by byli všichni nespravedliví, by se v takovém společenství neshodli.¹²⁶ Rozhovor s Thrasymachem končí shodou v tom, že šťastný člověk musí být spravedlivý.¹²⁷

V dalším hovoru, kterého se účastní Adeimantos, bratr Glaukónův, a tedy i Platónův, se hovoří o správě obce. Sókratés debatu uvedl otázkou, zda když hovořili

¹²¹ PLATÓN. *Symposion* 208d.

¹²² Srov. PATOČKA, Jan, POLÍVKA, Jiří, ed. *Platónova péče o duši a spravedlivý stát*.

¹²³ Srov. PLATÓN. *Ústava* 351c, 420b–d, 42 b–c, 462a.

¹²⁴ Srov. PLATÓN. *Ústava* 335a.

¹²⁵ Srov. PLATÓN. *Ústava* 339d–e.

¹²⁶ Srov. PLATÓN. *Ústava* 352a.

¹²⁷ Srov. PLATÓN. *Ústava* 354a.

o spravedlnosti u jedince, tak zda to platí i při správě obce.¹²⁸ Platónův Sókratés říká, že pokud má být obec dokonale dobrá,¹²⁹ musí být:

- a) moudrá,
- b) statečná,
- c) rozumná,
- d) spravedlivá.

Wendy Drozenová srovnává Platónovu teorii, která se týká správy obce, s jeho teorií lidské duše; spravedlnost pak má vytvářet harmonii.¹³⁰

Jako ideální formu řízení státu Platón navrhoval vládu filosofů, jejichž největší předností oproti nevzdělanému davu je moudrost, protože k ideji dobra mají přístup jen filosofové.^{131, 132} Tato Platónova předpojatost vůči početné skupině lidí je zdůrazněna tvrzením, že krásná zaměstnání přispívají k dosažení dokonalosti a ošklivá k získání špatnosti.¹³³ Thomas Cahill připomíná, že nejčetnější skupině lidí by pak nezbylo nic jiného než poslouchat, a to i s rizikem, že ten, kdo ví, co je správné, bude dělat to, co je nesprávné.¹³⁴

---

¹²⁸ Srov. PLATÓN. *Ústava* 368e.

¹²⁹ Srov. PLATÓN. *Ústava* 427e.

¹³⁰ Srov. DROZENOVÁ Wendy. *Etika – hlavní směry v Evropě od antiky po 19. století*.

¹³¹ Srov. PLATÓN. *Ústava* 415a.

¹³² Srov. DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filozofický slovník*, str. 122.

¹³³ Srov. PLATÓN. *Ústava* 444e.

¹³⁴ Srov. CAHILL Thomas: *Plavby po tmavě vínovém moři, Historie a význam řecké kultury*, str. 186.

ZÁVĚR

Studiem Platónova díla byl potvrzeno, že v Platónově díle je popsáno jeho přesvědčení, že složitosti světa a otázkám souvisejícím se správou obce nejlépe rozumí filosof. Bylo zkoumáno, jak Platón definuje pojmy, které považuje za zásadní pro lidský život, např. spravedlnost, morálka, zbožnost, krása.

Nejdůležitější odkaz z těch částí Platónova díla, které se věnují člověku, je to, že Platón ve svých dialozích zdůraznil, že lidská bytost se skládá ze dvou entit, a to z těla a duše a že nejvyšší částí duše je rozum. Platón odlišil svět hmotný od světa duševního a stal se tak zakladatelem péče o lidské duševno. Platónův Sókratés v podstatě říká, že ideální člověk má být dobrý. Být skutečně dobrý a dokonalý je nad rozumem i potěšením. Myšlení a inteligence jsou nesrovnatelně blíže k dokonalosti než samotné potěšení.

Za nejhlavnější ctnost je Platónem považována spravedlnost. Byl hluboce otřesen smrtí svého učitele Sókrata, který byl obviněn z bezbožnosti a z kažení mládeže, a to jen proto, že hledal pravdu a který odsouzení přijal, aby dokázal pravdivost svého názoru. Platónův Sókratés v podstatě říká, že spravedlnost je jen jedna, a ta která platí univerzálně.

Rozborem Platónových textů je v této práci dokladováno, že většina Platónových názorů týkajících se morálky a ideálního člověka má stálou platnost a po více než dvě tisíciletí je základnou pro další rozvoj filosofického myšlení, a to zejména v okruhu tzv. západoevropské civilizace. Připomínány jsou i Platónovi myšlenky o dvojím světě – příroda ani lidé se nedají pochopit čistě exaktním myšlením.

Při praktické realizaci Platónových myšlenek je třeba si uvědomit, že mnozí lidé vědí, co je správné, nejsou ale ochotni se tím řídit, což ostatně Platón předvídal také, viz např. podobenství o jeskyni. Utopistické myšlenky Platóna týkající se uspořádání společnosti jsou tedy neuskutečnitelné. Je tedy zcela jasné, že Platónovy názory týkající se uspořádání společnosti nemohou být akceptovány univerzálně a že některé názory byly podmíněny dobou, ve které žil.

Korekce lidského jednání podle etických (mravních) požadavků je stále zapotřebí. Nelze se řídit jen praktickým prospěchem, tj. užitečností (bez ideje dobra). Je tím zdůrazněn význam filosofie a filosofování pro život člověka a pro vývoj společnosti. Získávání vědomostí je procesem – ověřováním poznatků, kladením otázek a mnohdy i pohlížením na své vědomosti z jiných úhlů pohledu. I pro dnešní dobu platí Platónův přístup k dialogu – partner v dialogu musí říci závazně svůj názor, případně ho pod tíhou argumentů i změnit. Musí přijmout spoluodpovědnost za hledání správné odpovědi na daný problém. Přesvědčení Platónova Sókrata, že největší dobro pro člověka je diskutovat o morálních otázkách, je aktuální i v dnešní době.

Názor Platónova Sókrata, že zbožným není člověk, který se klaní bohům nebo bohovi, ale zbožný je člověk, který se řídí idejí dobra., se pak mnohokrát v dějinách objevil v myšlenkách různých filosofů a reformátorů.

Pojem krásy Platón v podstatě definuje tak, že ideální člověk musí mít dobrou duši, nestačí, aby člověk byl krásný jen tělesně – tělesná краса nakonec není podmínkou pro to, aby byl člověk označen za krásného. Láska je spíše otázka lidské vzájemnosti (blízkost lidských duší), než záležitost tělesná.

Dnešní psychologie a psychosomatická medicína se mnohdy na Platónův odkaz odvolávají, např. na úvahy o tom, že kdo spravedlivě prožije svůj život, má na konci života lepší úděl (myšleno zejména po stránce psychosomatické); štěstí má souvislost s dobrem.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- ARENDT, Hannah. *Mezi minulostí a budoucností: osm cvičení v politickém myšlení*. Přeložil Martin PALOUŠ, přeložil Tomáš SUCHOMEL. Praha: OIKOYMENH, 2019. Knižovna politického myšlení. ISBN 978-80-7298-368-1.
- BAKEŠOVÁ Alena a kol. *Filosofický slovník*. Praha, 2009. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-2582-1.
- CAJTHAML Martin. *Patočkovo pojetí duchovních základů Evropy* [cit.2. dubna 2020]. Dostupné z: <https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2012/01/02.pdf>
- CAHILL, Thomas. *Plavby po tmavě vínovém moři: historie a význam řecké kultury*. Hodkovičky [Praha]: Pragma, c2009. ISBN 978-80-7349-200-7.
- DE CRESCENZO, Luciano. *Příběhy řecké filozofie: Sokrates a ti druzí*. Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-66-7.
- DE CRESCENZO, Luciano. *Příběhy starší řecké filozofie: Pythagoras, Herakleitos a ti druzí*. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-132-1
- DROZENOVA Wendy. *Etika – hlavní směry v Evropě od antiky po 19. století*. [cit. 2020-04-07]. Dostupné z <http://pfyziolmysl.upol.cz/?p=2602>
- DUROZOI, Gérard a André ROUSSEL. *Filosofický slovník*. Praha: EWA, 1994. ISBN 80-85
- EINSTEIN, Albert. *Teorie relativity a jiné eseje*. Praha: Pragma, c2000. ISBN 80-7205-596-8.
- FÜRST, Maria. *Filozofie*. Praha: Fortuna, 1994. ISBN 80-7168-161-x.
- GRAESER, Andreas. *Řecká filosofie klasického období: sofisté, Sókratés a sokratikové, Platón a Aristotelés*. Praha: Oikoymenh, 2000. Dějiny filosofie (OIKOYMENH). ISBN 80-7298-019-x.
- HAVLÍČEK, Aleš a Filip KARFÍK, ed. *Plato's Protagoras: proceedings of the third symposium Platonicum Pragense*. Prague: OIKOYMENH, 2003. ISBN 80-7298-092-0.
- HOPE May. *SOKRATES*. Marenčin PT, 2006. ISBN 80-8921-801-6.
- HONZÁK Radkin. *Zdroj všech emocí* [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/udiv-zdroj-vsech-emoci/>.
- HRSTKOVÁ Julie. *Pokud budeme s pandemií bojovat jako dinosauři, stejně jako oni vymřeme, říká filozof Němec* [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66737470-pokud-budeme-s-pandemii-bojovat-jako-dinosauri-stejne-jako-oni-vymreme-rika-filozof-nemec>.
- JINEK, Jakub. *Platónova Obrana Sókrata*. Praha: OIKOYMENH, 2016. Mathésis (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-228-8.
- JIRSA, Jakub, Filip KARFÍK a Štěpán ŠPINKA, ed. *Plato's Philebus*. Praha: OIKOYMENH, 2016. ISBN 978-80-7298-221-9.
- JOHNSON, Paul. *Sokrates: člověk pro naši dobu*. Druhé vydání. Přeložil Jiří SVOBODA. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485-082-0.
- KARFÍK, Filip. *Duše a svět: devět studií z antické filozofie*. Praha: OIKOYMENH, 2007. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-174-8.
- KRATOCHVÍL, Zdeněk. *Platónovo podobenství o úsečce*. [cit. 2020-04-16] dostupné z: <http://www.fysis.cz/Texty/Pracovna/usecka.htm>.
- MITTELSTRAB Jürgen: *Koncept přírody – od Platónova světa po Einsteinův svět*. [cit. 2020-04-05] Dostupné z: <http://www.pas.va/content/accademia/en/publications/acta/acta23/mittelstrass.html>

- NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské*, II,1,94, str. 42.
- NOVOTNÝ, František.: *Poznámky k dialogu Timaios*. In: PLATÓN. *Timaios: Kritias*, Praha: OIKOYMENH, 2003. ISBN 80-86005-07-0.
- NOVOTNÝ, František.: *Předmluva*, In: PLATÓN. *Euthyfrón: Obrana Sókrata ; Kritón*. 5., opr. vyd. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2005. ISBN 80-7298-140-4.
- NOVOTNÝ, František.: *Předmluva*, In: PLATÓN. *Faidón*. 4., opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2000. Platónovy spisy. ISBN 80-86005-26-7.
- NOVOTNÝ, František.: *Předmluva*, In: PLATÓN. *Faidros*. 7., opr. vyd.. Praha: OIKOYMENH, 2014. ISBN 978-80-7298-510-4.
- PAPROTNY, Thorsten. *Stručné dějiny antické filozofie*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-900-3.
- PATOČKA, Jan. *Platón: přednášky z antické filosofie*. Praha: SPN, 1992. Na pomoc učitelé. ISBN 80-04-25609-0.
- PIEPER, Josef. *Death and immortality*. South Bend, Ind.: St. Augustine's Press, 2000. ISBN 9781890318185, str. 23.
- PLATÓN. *Euthyfrón: Obrana Sókrata; Kritón*. 5., opr. vyd. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2005. ISBN 80-7298-140-4.
- PLATÓN. *Faidón*. 4., opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2000. Platónovy spisy. ISBN 80-86005-26-7.
- PLATÓN. *Faidros*. 7., opr. vyd. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2014. ISBN 978-80-7298-510-4.
- PLATÓN. *Gorgias*. 4., opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2000. Platónovy spisy. ISBN 80-7298-005-x.
- PLATÓN. *Hippias Větší: Hippias Menší; Ión; Menexenos*. 4., opr. vyd. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2010. ISBN 978-80-7298-454-1.
- PLATÓN. *Symposion*. 6., opr. vyd. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2005. ISBN 80-7298-139-0.
- PLATÓN. *Timaios: Kritias*. 3., opr. vyd. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2003. ISBN 80-86005-07-0.
- PLATÓN. *Theaitétos*. 4., opr. vyd. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2007. ISBN 978-80-7298-294-3.
- PLATÓN. *Ústava*. Šesté, opravené vydání. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2017. ISBN 978-80-7298-230-1.
- PLATÓN. *Zákony*. Čtvrté, opravené vydání. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2016. ISBN 978-80-7298-214-1.
- *Platónův dialog Menón: sborník příspěvků z platónského symposia konaného v Praze ve dnech 23.-24. října 1998*. Praha: Oikoymenh, 2000. ISBN 80-7298-013-0.
- REALE, Giovanni. *Platón: pokus o novou interpretaci velkých Platónových dialogů ve světle nepsaných nauk*. Praha: OIKOYMENH, 2005. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 80-86005-23-2.
- RICKEN, Friedo. *Antická filosofie*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999. Dějiny filosofie (Nakladatelství Olomouc). ISBN 80-7182-092-x.
- SVOBODA Jiří. *Jak to bylo s Atlantidou*. Praha: NS Svoboda, 1998. ISBN 80-205-0559-8.
- ŠPINKA, Štěpán. *Duše a krása v dialogu Faidros: duše a řeč II*. Praha: OIKOYMENH, 2009. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-390-2.
- ŠPINKA, Štěpán. *Duše a zlo v dialogu Faidón: duše a řeč I*. Praha: OIKOYMENH, 2009. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-423-7.
- VERNANT, Jean-Pierre, ed. *Řecký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 2005. Člověk a jeho svět (Vyšehrad). ISBN 80-7021-731-6.

- VERNANT, Jean-Pierre. *Počátky řeckého myšlení*. 2. opr. vyd. Přeložil Miloš REJCHRT. Praha: OIKOYMENH, 2012. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-393-3.
- WUKETITS, Franz M. *Přírodní katastrofa jménem člověk: vývoj bez pokroku*. Praha: Granit, 2006. ISBN 80-7296-047-4.
- ZEMAN, Vít. *Co je to zlo? Filosofické odpovědi* [online]. České Budějovice, 2018 [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/6j8z43/>>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Vedoucí práce doc. Jakub Sirovátka, Dr. phil..

ABSTRAKT

POKORNÁ S. *Filosof jako vzor člověka. Platónský Sókratés*. České Budějovice 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce J. Sirovátka

Klíčová slova: Sókratés, Platón, Faidón, Faidros, Ústava, Philebus, Symposion, smrt, filosofie

Práce se zabývá tématem Platónského Sokrata – filosofa jako vzoru člověka. Zabývá se různými aspekty odkazu Sokrata tlumočeného Platónem, respektive Platónovými názory, vydávanými za Sokratovy. V závěru práce je pak provedeno shrnutí.

ABSTRACT

Philosopher as a model of man. Platonic Socrates.

Key words:

Socrates, Plato, Republic, Phaedo, Phaedrus, Philebus, Symposium, death, philosophy

The thesis deals with the theme of Plato's Socrates – philosopher as a model of man. It deals with various aspects of Socrates' legacy as interpreted by Plato, or Plato's views, which are described as Socrates. At the end of the thesis there is a summary.